

Cumbat per il federalissem u mo per partidas pussantas?

Las iniciativas da Zug ed Uri tangheschan er il Grischun

CUN ANDREAS AUER HA DISCURRÌ
CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Zug ed Uri èn malcontentes ch'il tribunal federal ha sfurzà els dad adattar il sistem electoral. Els vulan perquai midar la constituziun. Ils chantuns duain survegnir dapli libertad dad eleger lur parlaments. La tematica è brisanta – era per il Grischun.** En duas emnas tracta il cussegl naziunal las duas iniciativas da Zug ed Uri. La cumissiun recumonda cun 13 cunter 11 vuschs ed ina abstenziun da betg entrar. Plirs chantuns hajan gia adattà il sistem electoral tenor las sentenzias da Losanna ed i na basegnia naginas correcturas, scriva la cumissiun. La chombra pitschna è d'in auter avis. La primavaira aveva ella decidì da laschar maun liber als chantuns.

Andreas Auer crititgescha la chombra pitschna en la NZZ. L'anteriur professor per dretg statal represchenta 54 recurrents e pliras partidas che battan encunter il sistem da maiorz en il Grischun.

Inizians vulan che la constituziun na valia betg per eleziuns chantunalas

Pertge vulan Zug ed Uri midar la constituziun?

Andreas Auer: Els han stuì adattar il sistem dad eleger perquai ch'il tribunal federal ha declerà ch'el giaja encunter la constituziun. Els han stuì midar ils circuls electorals. A tschertas partidas n'ha quai betg plaschì ed ellas han mess en rocla las iniciativas chantunalas.

Tge han questas iniciativas da far cun il Grischun?

Direct n'han ellas nagin connex, indirect bain. Ellas vulan dar cumpletta-main maun liber als chantuns areguard l'eleziun dal parlament chantunal: Els pon far quai tenor il maiorz u tenor il proporz u tenor in sistem cumbinà. Els pon definir la grondezza dals circuls u metter si agens principis d'eleziun. Il tribunal federal n'ha da dir nagut pli. La constituziun na vala betg pli per dumondas dal dretg d'eleziun en ils chantuns.

Las iniciativas vulan pia restrenscher ils derschaders?

Sias domenas èn il federalissem, la democrazia e la constituziun – sco professor per dretg statal ha Andreas Auer instrui bliers students. MAD

Gea, ellas sa drizzan incontestablmain encunter il tribunal federal e muntan in'attatga sin l'indipendenza da la dretgira. Els inizians dian sa chapescha ch'el giaja per il federalissem e per l'indipendenza chantunala, ma quai è be in pretext. Il tribunal federal ha giugà ina rolla activa ils ultims quindesch onns. El ha l'emprim intervegnì en il dretg d'eleziun da Turitg e suenter quel sis u set auters chantuns. Per ils inizians munta quai in'attatga sin la suveranità chantunala.

La pcd e la pps a Zug ed Uri han dà il stausch per las iniciativas – per mantegnair la pussanza en lur chantuns.

Ditg simpel èsi uschia. Tar il sistem electoral vai evidentmain per concrets interess politics. En ils chantuns da la Svizra centrala han tschertas partidas, cunzunt la pcd, pudì salvar ina posiziun

putà 159 vuschs per esser elegì, a Cuira pliras millis vuschs. Ina tala differenza da la forza da vusch è nunditg malgista. Per il mument na pon ins dentant betg applitgar las reglas dal tribunal federal areguard grondezza da circuls. Ellas valan mo per il proporz.

Fiss in sistem cumbinà ina soluziun per il Grischun?

Ad Appenzell Dador elegian ins en ils circuls pitschens tenor il maiorz ed en ils gronds tenor il proporz. Il tribunal federal lubescha quai sut la cundiziun che las partidas n'hajan nagina muntada en tscherts circuls electorals. En il Grischun n'è gliez betg il cas – quai è la gronda differenza – las partidas politics giogan ina rolla centrala sco differents studis mussan.

La chombra pitschna ha dà suatientscha a las iniciativas da Zug ed Uri. Vus avais crititgà quai en la NZZ. Dessi er aspects positivs?

Na. I sa tracta d'ina reacziun dal venter da questas partidas chantunalas ch'han mess en rocla las iniciativas. Ellas vulan che la Constituziun federala na valia betg per eleziuns chantunalas. Insatge uschia n'hai anc mai dà en Svizra – che la constituziun na vala simplmain betg per ina tscherta problematica. Ins vul metter si buccarè als derschaders. Quai n'è betg mo in'attatga sin l'indipendenza da la giustia, mabain sin la constituziun. Lezza sto valair dapertut.

Insatge uschia n'hai anc mai dà en Svizra

Cun 13 cunter 11 vuschs recumonda la cumissiun al cussegl naziunal da refusar las iniciativas da Zug ed Uri. Essas Vus surstà da questa maiorità satiglia?

I mussa ch'i sa tracta d'ina refusa flai-vla. Sch'il cussegl naziunal schess ussa gea a las iniciativas stuess anc il pievel decider davart la revisiun da la constituziun. Jau sper dentant ch'il cussegl naziunal suonda sia cumissiun, pertge i dat gea mo anc dus chantuns ch'han problems cun il sistem electoral, numadamain il Grischun e Sursilvania. Tut ils auters chantuns han chattà soluziuns nettas.

Momentan è anc pendent il recurs encunter il sistem da maiorz en il Grischun. Vus represchenta las persunas che recurreran. Cura decida il tribunal federal?

Quai è grev dir. Il tribunal federal è liber. Sa chapescha ch'el sto tractar la chausa a moda speditiva.

Ins vul metter si buccarè als derschaders

Lura stuessi bain dar ina decisiun avant las proximias eleziuns dal cussegl grond?

Jau hai fatg la proposta ch'il tribunal decida ed incumbenschia las autoritads grischunas da stgaffir in sistem electoral conform a la constituziun per las eleziuns dal 2022. Jau poss m'imaginar ch'il tribunal federal spetga forsa anc tge ch'il cussegl naziunal decida areguard questas duas iniciativas.

Pertge vai uschè ditg?

Igl è ina dumonda spinusa. Il tribunal federal n'ha anc mai stuì sa fatschentar cun in sistem spirontmain da maiorz. Igl è da giuditgar quest entir context politic. La dumonda ha chaschunà debattas chaliradas. Il Grischun ha refusà gia pliras giadas il proporz. Il tribunal è conscient da quai e ponderescha co ch'el po u sto intervegnir. Jau mez hai in bun sentiment. Il sistem da maiorz che vegn pratigà en il Grischun na sa cumporta betg cun la constituziun.

Duri Campell pleda per la libertad dals chantuns

«Jau sun per las duas iniciativas chantunalas», di **Duri Campell** che sesa en la cumissiun statalpolitica dal cussegl naziunal. «Il sistem d'eleger duess esser roba dals chantuns. Sch'els vulan circuls pitschens duessan els avair quels.» Ins na possia betg ir «a blagond» che la Svizra saja in pajais federalistic e lura trasora tagliar la libertad dals chantuns. Plinavant possedia er il Grischun bliers circuls pitschens, di Campell. «Per mai è quai endretg.»